

Ambtswoningoverleg beheer damherten in de Amsterdamse Waterleidingduinen

- ✘ Gemeente Amsterdam
- ✘
- ✘

Ambtswoningoverleg beheer damherten in de Amsterdamse Waterleidingduinen

U bent uitgenodigd voor het ambtswoningoverleg over het beheer van damherten in en rond de Amsterdamse Waterleidingduinen (AWD). Dit overleg vindt plaats op vrijdag 7 juni a.s. vanaf 9.00 in de ambtswoning op de Herengracht 502 te Amsterdam. Het programma voor de bijeenkomst, een lijst van deelnemers en een bijbehorende discussienota treft u hieronder aan.

Aanleiding

Na vaststelling van het Faunabeheerplan damhert in juni 2011 zijn in oktober 2012 de laatste hekken geplaatst aan de rand van de Amsterdamse Waterleidingduinen. Hierdoor is het aantal damherten dat overlast veroorzaakt in de directe omgeving van de AWD sterk afgenomen. Tegelijkertijd zijn er signalen over schade aan natuurwaarden. Tevens is er veel aandacht in de media geweest voor de sterfte van damherten in de AWD, die groter was dan in voorgaande jaren. Ik heb een aantal aspecten laten onderzoeken zoals het effect op overige natuurwaarden en het effect op dierenwelzijn. Graag wil ik met deskundigen en betrokkenen de resultaten van de onderzoeken bespreken, de verschillende standpunten delen en mogelijke vervolgstappen verkennen. Bijgaande discussienota is door Waternet voorbereid, waarbij de discussiepunten van de verschillende instanties en onderzoeken zijn opgenomen.

Programma

Het programma voor de bijeenkomst ziet er als volgt:

Vanaf 9.00 uur	Inloop en ontvangst door directeur Waternet
9.30 – 11.30	Bespreking damhertenproblematiek, bestaande uit: • opening door wethouder• verkenning problematiek door Elfrieke van Galen (extern adviseur Waternet)• korte aanvulling/aanscherping door deskundigen• plenaire discussie• conclusies en afsluiting door wethouder
11.30	Aansluitend wordt u een lunch aangeboden

Genodigden ambtswoningoverleg beheer damherten d.d. 7 juni 2013

Carolien Gehrels	Wethouder gemeente Amsterdam
Jaap Bond	Gedeputeerde provincie Noord-Holland
Hannes Heijmering	Beleidsadviseur provincie Noord-Holland
Jasper van Dalen	Vergunningverlener provincie Noord-Holland
Ruud Nederveen	Burgemeester Bloemendaal
Annette ter Kuile	Bureauhoofd Natuur en Recreatie, provincie Zuid-Holland
Klaas de Jong	Beheerder Noord-Holland Midden, Natuurmonumenten
Annemiek Roessen	Regiodirecteur Staatsbosbeheer
Aaltje Emmens-Knol	Voorzitter Nationaal Park Zuid-Kennemerland
Sjakel van Wesemael	Sectormanager natuur en recreatie PWN
Joke Geldorp	Voorzitter Faunabeheereenheid Noord-Holland
Laurens Hoedemaker	Secretaris Raad voor Dierenaangelegenheden (RDA) en ICMO
Han Olff	Hoogleraar Community en Conservation Ecology, lid ICMO-2
Kees Bastmeijer	Hoogleraar Natuurbeschermingsrecht
Anton van Haperen	Voorzitter OBN deskundigenteam
Loek Kuiters	Onderzoeker Alterra Wageningen UR
Gerolf Bouwmeester	Voorzitter Dierenbescherming Amsterdam
Harm Niesen	De Faunabescherming
Jozef Linthorst	Voorzitter Vereniging Het Edelhert
Elfrieke van Galen	Extern adviseur Waternet
Roelof Kruise	Directeur Waternet
Ed Cousin	Hoofd Bron- en Natuurbeheer Waternet

Het beheer van damherten in de Amsterdamse Waterleidingduinen

Discussienota t.b.v. ambtswoningoverleg d.d. 7 juni 2013

Inleiding

Het beheer van damherten in de Amsterdamse Waterleidingduinen (AWD) is al lange tijd onderwerp van gesprek. Sinds de jaren negentig van de vorige eeuw is de populatie damherten in de AWD gestaag gegroeid. Met het toenemen van de populatie verlieten steeds meer damherten het duin en veroorzaakten overlast en gevaar op de wegen. In 2004 besloot de gemeenteraad van Amsterdam om maatregelen te nemen om de verkeersveiligheid te vergroten hetgeen resulteerde in een hekkenplan. Dit plan voorzag in het plaatsen van hekken op die plaatsen waar de verkeersveiligheid in het geding was.

In de tussentijd bleven de omliggende gemeenten en de provincies er bij Amsterdam op aandringen aanvullende maatregelen te nemen om de overlast te verminderen. De provincies Noord- en Zuid-Holland stelden vervolgens een Faunabeheerplan damhert op met als doel beperking van de schade buiten het leefgebied. Dit plan is door Gedeputeerde Staten (GS) van beide provincies op 1 februari 2011 goedgekeurd.

De gemeenteraad van Amsterdam besloot op 22 juni 2011 medewerking te verlenen aan de uitvoering van het Faunabeheerplan damhert onder een aantal voorwaarden:

1. Het hekkenprogramma wordt eerst voltooid en verbeterd;
2. De effecten van plaatsing zijn zorgvuldig gemonitord en geëvalueerd;
3. Er is objectief aangetoond dat na voltooiing van het hekkenprogramma nog altijd substantiële overlast plaatsvindt, aantoonbaar veroorzaakt door uit het AWD-gebied tredende damherten;
4. De provincie stemt in met het duurzaam beheerbeleid van Waternet.

Inmiddels is in oktober 2012 het hekkenprogramma voltooid (zie bijlage 1, Overzicht hekken AWD), zijn effecten gemonitord en heeft Waternet onderzoek laten doen naar de kaders voor een duurzaam beheer. Gebleken is dat de discussie, die voorheen gericht was op verkeersveiligheid en bestrijden van schade en overlast buiten de AWD, zich nu richt op het beheer van de damherten in de AWD en de andere duingebieden. In deze notitie worden de aspecten belicht die hierbij een rol spelen.

Damherten in Zuid-Kennemerland

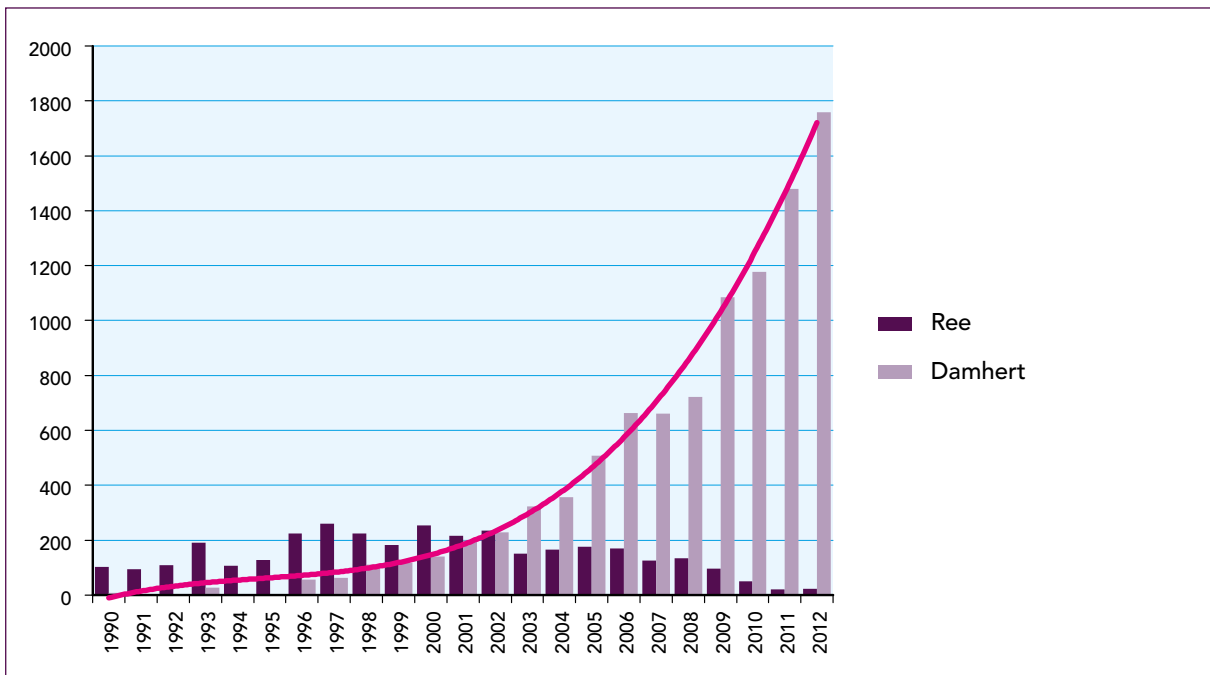
In de jaren zeventig worden voor het eerst damherten waargenomen in de AWD. De damherten zijn waarschijnlijk nakomelingen van de damherten die midden jaren vijftig in de Kennemerduinen in een gesloten raster zijn uitgezet (en zijn ontsnapt) en/of illegaal uitgezette of ontsnapte dieren uit hertenkampen. Ook in Nationaal Park Zuid-Kennemerland (NPKZ) bevinden zich in de jaren zeventig enkele damherten.

Vanaf eind jaren negentig zien de beheerders van het NPKZ en de beheerders van Boswachterij Noordwijk structureel damherten in hun terreinen. Vanaf 2005 wordt ter voorkoming van schade de wenselijke stand van het damhert in het NPKZ gemaximeerd op 200 dieren. Door de neiging van in groepsverband levende jonge mannelijke dieren om te zwerven (waardoor uitwisseling optreedt tussen de AWD en het NPKZ) fluctueert de stand echter aanzienlijk. Vanaf 2005 vindt in Boswachterij Noordwijk afschot van damherten plaats ter voorkoming van schade en ten behoeve van de verkeersveiligheid.

Onderzoeken

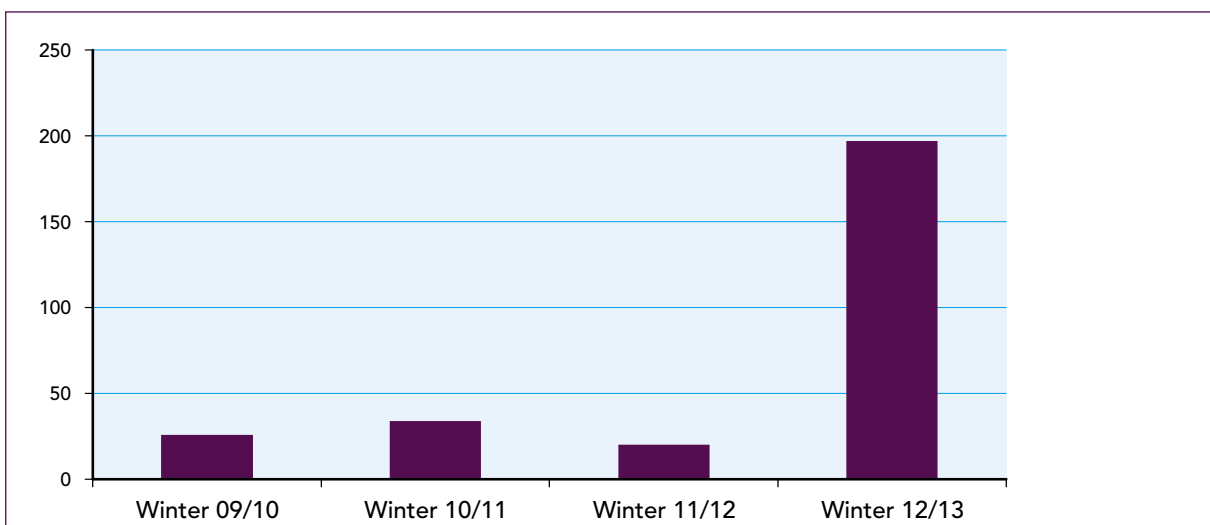
Populatie ontwikkeling (provincie en beheerders)

In de AWD worden de damherten sinds 1990 geteld. Omdat de gehanteerde telmethode in al die jaren dezelfde is geweest, geeft de trend een betrouwbaar beeld van de ontwikkeling van de populatie. De populatie blijkt met ca. 20% per jaar te groeien. Op dit moment leven er in de AWD minimaal ca. 2000 damherten en in de overige gebieden van Zuid-Kennemerland ca. 700 waarvan een deel buiten het leefgebied (= duingebied). Het aantal reeën in de AWD is sterk afgenomen.

Figuur 1. Populatietrend damhert en ree in de AWD

In de afgelopen periode van november tot maart zijn er in de AWD 200 damherten gestorven, beduidend meer dan in voorgaande jaren. Deze toename is te verklaren door de groei van de populatie en door het plaatsen van het hek. Herten die gewend waren op de weilanden (buiten de AWD) te grazen moesten wennen aan de nieuwe situatie. Ze bleven in de bossen (binnenrand AWD) rondhangen, terwijl er elders in het duin wel voldoende voedsel beschikbaar was.

Figuur 2. Aantal gevonden dode dieren gedurende een winterperiode (1 nov -31 maart) in de AWD

Dierenwelzijn (Dutch Wildlife & Health Centre van de Universiteit Utrecht)

Het Dutch Wildlife & Health Centre van de Universiteit Utrecht heeft onderzoek gedaan. Hieruit is gebleken dat de betreffende dieren gestorven zijn door voedselgebrek en niet door ziektes of andere oorzaken. Voor de volledige rapportage zie bijlage 2 (separaat meegezonden).

Draagkracht (Alterra)

Waternet heeft onderzoeksinstituut Alterra gevraagd om een benadering van het aantal damherten dat in de AWD duurzaam kan leven op het natuurlijk voedselaanbod. Een dergelijke berekening heeft aan de basis gestaan van het beheer in enkele andere gebieden in Nederland o.a. voor Manteling van Walcheren en de Kop van Schouwen. De methode berust op het schatten van het voedselaanbod in de nawinter. Alterra concludeert dat er plaats is voor ca. 600 damherten. Voor de volledige rapportage zie bijlage 3 (separaat meegezonden).

Verkeersveiligheid en schade (gemeenten, beheerders en FBE-NH)

Na plaatsing van de laatste hekken is het aantal damherten dat overlast veroorzaakt in de directe omgeving van de AWD met circa tweederde afgenomen (zie figuur 3). Dit geldt overigens niet voor gebieden op grotere afstand van de AWD, waar afzonderlijke (groepen) damherten voorkomen. De zogenaamde 'inspringopeningen' die Waternet in overleg met de omliggende gemeenten heeft aangelegd, hebben aan dit resultaat bijgedragen. Het aantal damherten dat bleef 'rondlummelen' buiten het hek en daarbij overlast veroorzaakte is daardoor merkbaar afgenomen. Ook is met camera's gecontroleerd of damherten over het hek eruit kunnen en dat blijkt niet het geval.

De gemeenten Zandvoort en Bloemendaal houden bij welke meldingen er worden gedaan en hebben een beeld van de overige overlast voornamelijk bij particulieren. Ook zij melden een terugloop van het aantal meldingen uit de directe omgeving van de AWD. Alleen via het strand (geen hek) lijkt er lichte toename te ontstaan.

Figuur 3. Aantal incidenten met damherten in de eerste drie maanden.

Natuurwaarden (vrijwilligers AWD en OBN deskundigenteam)

De AWD maken deel uit van het Natura 2000 gebied Kennemerland-Zuid en behoren daarmee tot de Europese topnatuur. De eigenaren in Kennemerland-Zuid, waaronder Amsterdam, hebben de verantwoordelijkheid om die natuur in stand te houden volgens voorgeschreven richtlijnen. Een Natura 2000 beheerplan wordt momenteel opgesteld en is naar verwachting in 2014 gereed. Monitoring maakt deel uit van het Natura 2000 beheerplan en vormt in principe de onderbouwing voor beheermaatregelen, waaronder het beheer van damherten.

Waternet heeft afgelopen jaar van experts in het veld diverse signalen gekregen over effecten van damherten op natuurwaarden. Het gaat daarbij om effecten op 1) het Natura 2000 habitatype H2130 'vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie' waarvoor Amsterdam een uitbreiding- (oppervlakte) en verbeteropgave (kwaliteit) heeft en 2) het Natura 2000 habitatype H2180 'Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied ('duinbossen')' waarvoor Amsterdam een behoud- (oppervlakte) en verbeteropgave (kwaliteit) heeft. Deze habitattypen behoren tot de kernopgave voor het gebied Kennemerland-Zuid.

Gezien deze gesignaleerde effecten en de zorgen daarover heeft Waternet gekozen voor een versnelling van de monitoring in de vorm van expert-judgement. Het OBN deskundigenteam Duin- en Kustlandschap is hiervoor ingeschakeld. Zij concluderen uiteindelijk dat het gewenst is voor te sorteren op een actieve regulatie (beheerjacht). Hun bevindingen en adviezen zijn op hoofdlijnen:

- Damherten dragen tot op zekere hoogte bij aan voorkomen en terugdringen van vergrassing van Grijze duinen en hebben zo een positief effect.
- De instandhouding van de habitats is vooralsnog niet in het geding.
- De hoge dichtheden damherten leiden tot een negatief effect op de habitatkwaliteit van de Grijze duinen, Droge duinbossen en bepaalde typen hakhoutbossen in de binnenduinrand.
- Er is een verschil in gewenste graasdruk tussen de verschillende habitats hetgeen het voor het OBN deskundigenteam onmogelijk maakt een uitspraak te doen over de gewenste populatieomvang in het duingebied als geheel.
- Ook het stimuleren van kleinschalige dynamiek is belangrijk voor de kiemingsmogelijkheden van nectarplanten en dus de kwaliteit van grijze duin.
- Gezien de sterke groei van de populatie damherten is het gewenst voor te sorteren op een actieve regulatie (beheerjacht) van de damhertenpopulatie. Daarbij moet in eerste instantie worden ingezet op de volgende punten:
 - Afvlakking en stabilisatie van de groei van de populatie als geheel
 - Terugbrengen van het aantal dieren in de binnenduinrand
 - Bevorderen van een andere verspreiding van de herten over het duingebied, die meer in overeenstemming is met de gewenste verdeling in relatie tot habitatkwaliteit
- Het populatiebeheer mag niet op zich staan, maar moet deel uitmaken van een 'vinger aan de pols'-aanpak, waarbij populatiebeheer hand in hand gaat met onderzoek en monitoring. Het antwoord op de volgende vragen is daarbij van bijzonder belang:
 - Doet zich een ruimtelijke herschikking van de populatie voor als gevolg van het recent sluiten van het hek waarmee de cultuurgronden aan de noordoostzijde niet langer meer beschikbaar zijn als fourageergebied?
 - Wat is de specifieke rol en betekenis van het damhert in relatie tot de andere grote grazers in het duingebied?
 - Wat is het effect van het creëren van kleinschalige verstuingen op het herstel en uitbreiding van nectarplanten en de daarvan afhankelijke fauna?
 - Wat is het effect van het toegankelijk maken van nieuw leefgebied aan de noordzijde als gevolg van daar te realiseren nieuwe natuurbruggen?

Voor de volledige rapportage zie bijlage 4 (separaat meegezonden).

Maatschappij & omgeving

Standpunten beheerders Zuid-Kennemerland

In het streven naar een duurzaam gezamenlijk populatiebeheer heeft Waternet het initiatief genomen om de standpunten van de beheerders in de regio te verkennen, waarbij ook de vraag aan de orde is of actief ingrijpen in de populatie overwogen wordt. Uit deze verkenning is gebleken dat de beheerders een gezamenlijk beheer op basis van het Faunabeheerplan damhert bepleiten waarbij ze de volgende argumenten hanteren:

- verkeersveiligheid (minder herten binnen = minder herten buiten), de andere beheerders willen absoluut geen hekken rond hun gebied;
- ecologische draagkracht (bescherming Natura 2000 waarden);
- het gebied is één aansluitend natuurgebied en verdient één gezamenlijk beheer;
- het ecoduct dat eind 2013 wordt opgeleverd, versterkt de eenheid.

Stand van zaken faunabeheerplan

Recentelijk heeft de rechter in Haarlem zich uitgesproken over het bezwaar van De Faunabescherming waardoor een ontheffing voor afschot van damherten buiten het leefgebied verleend kan worden. De overige beheerders in Zuid-Kennemerland zijn nu voornemens om ook een ontheffing voor het beheer in hun gebieden aan te vragen.

Maatschappij

Dierenwelzijn is een actueel onderwerp dat emoties oproept en leidt tot (maatschappelijke) discussie. De bewoners uit de omgeving van de AWD en andere recreanten zijn over het algemeen zeer betrokken. Dit uit zich bijvoorbeeld in het bijvoeren van de damherten gedurende de afgelopen winterperiode. Het welzijn van de dieren is een issue waarvoor de burgers het heft in eigen handen nemen. Naast het bijvoeren van de dieren roepen zij ook Waternet op om verantwoordelijkheid te nemen. Deze betrokkenheid en mondigheid van burgers is een maatschappelijke trend die ook op andere fronten duidelijk naar voren komt.

De Raad voor Dierenaangelegenheden heeft onlangs haar advies "Zorgplicht Natuurlijk Gewogen" aan de staatssecretaris aangeboden. Dit advies gaat in op de (morele) verantwoordelijkheid ten aanzien van het welzijn van nietgehouden (in het wild levende) dieren. De Raad geeft in haar advies aan dat naast ecologen, biologen en natuurbeheerders ook de maatschappij nadrukkelijk gekend wil worden in de discussie omtrent het beheer van dieren. Tevens wordt in het advies gewezen op een veranderde perceptie van de zorgplicht omdat "het onderscheid tussen gehouden en nietgehouden dieren niet zwart-wit is: er is een groeiende tussencategorie van ofwel zeer extensief gehouden dieren (zoals runderen en pony's die grazen in de uiterwaarden en scharrelvarkens in bosgebieden), ofwel in hun gedragmogelijkheden significant beperkte nietgehouden dieren (zoals de grote grazers in het Oostvaardersplassengebied en de damherten in de Amsterdamse Waterleidingduinen)".

Onlangs heeft de 2e kamer over de Oostvaardersplassen (OVP) gesproken. Het daar toegepaste beheermodel "vroeg reactief beheer", biedt weliswaar een ethische oplossing ten aanzien van dierenwelzijn, maar staat ook in de OVP ter discussie vanwege de effecten op de overige natuur.

De Faunabescherming heeft in een reactie reeds aangegeven geen voorstander te zijn van actief ingrijpen in de populatie om diverse redenen zoals planteneters horen thuis in het duin; er zouden drie keer zoveel damherten in het duin kunnen; actief ingrijpen zou leiden tot een hogere reproductie en zou leiden tot een afname van de recreatieve waarde van het terrein.

Synthese

Als beheerder van één van de grootste natuurgebieden in West-Nederland heeft Waternet de verantwoordelijkheid keuzes te maken in het beheer.

Naast de kaders die worden gesteld door het Europese Natura 2000 beleid dient Waternet rekening houden met de maatschappelijke trends en wil Waternet een duurzaam beheer voeren, in afstemming met de overige natuurbeheerders, zoals dat door het landelijk beleid wordt voorgestaan.

Door de huidige populatieomvang staat de kwaliteit van de Natura 2000 waarden plaatselijk onder druk. Burgers vragen nadrukkelijk aandacht voor dierenwelzijn.

Een oplossing zal ter bespreking aan de orde komen in het ambtswoningoverleg.

